

III. СОЦІОКУЛЬТУРНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПАРАДИГМИ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ

**Валентина Владимірова,
старший викладач ЗВО,
Полтавський державний медичний університет;
Олена Шевченко,
кандидат педагогічних наук,
Полтавський державний медичний університет**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БІЛІНГВАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Автори представили сучасний стан проблеми формування комунікативної компетенції; охарактеризували теоретико-методологічні підходи до дослідження проблеми, провели аналіз досліджень, що розкривають сутність понять «комунікативна компетенція», «білінгвальна компетенція», «культура», «діалог», «діалог культур»; розглянуто структуру білінгвальної комунікативної компетенції студентів.

Сьогодні в нашій країні як пріоритетне завдання всієї освітньої політики ставиться створення умов для оновлення структури та змісту освіти, розвиток практичної спрямованості освітніх програм. Переорієнтація вітчизняної загальної освіти на компетентний підхід, який відповідає світовим освітнім тенденціям, що передбачають розробку та прийняття загальноєвропейських кваліфікаційних стандартів, і відображає потреби суспільства у підготовці людей не тільки знаючих, а й уміючих застосувати свої знання. Проблему компетентного підходу в освіті досліджували Р. Алієв, В.І. Байденко, Е.Ф. Зеєр, Є.І. Пассов. Дж. Равен, Р. Уайт, О.М. Шевченко та інші [1; 3; 4; 7–8].

Однією з ключових компетенцій, формуванню якої приділяється пильна увага під час освітнього процесу, є комунікативна компетенція. Поняття «комунікативна компетенція», а також теоретичні, практичні та методичні аспекти та принципи використання різних педагогічних технологій при формуванні комунікативної компетенції розглянуті у наукових дослідженнях Н.Т. Бім, В.І. Владимірової, Н.Д. Гальскової, Е.Ф. Зеєра, І.А. Зимньої, В.В. Сафонова, Д. Хаймза та інших вчених [2–4; 9–10]. Ці дослідники розглядають комунікативну компетенцію, одну з ключових в освітньому процесі, як сукупність знань, умінь, навичок у сфері організації взаємодії та співпраці; знання мови та вміння використовувати мовні засоби у реальних ситуаціях спілкування, а також як систему внутрішніх особистісних ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної міжособистісної взаємодії.

Існує досить багато досліджень у сучасній педагогіці, присвячених формуванню комунікативної та іншомовної комунікативної компетенції учнів та студентів, але зазвичай процеси формування комунікативних компетенцій рідною та іноземною мовою розглядаються незалежно один від одного. Ми переконані, що неможливо формувати у студентів тільки іншомовну комунікативну компетенцію, обходячи розвиток комунікативної компетенції рідною мовою, а процес формування комунікативної компетенції рідною мовою, безумовно, надає великий вплив на іншомовну комунікативну компетенцію, тому доцільнішим ми вважаємо формування білінгвальної комунікативної компетенції. Саме за рахунок взаємопов'язаного використання двох мов як засобу освітньої діяльності підвищується і розширюється загальний комунікативний потенціал здобувачів освіти, розвивається пізнавальний інтерес студентів, збагачується їх внутрішній світ і відбувається їх особистісне зростання та духовне вдосконалення на основі нової культури у її діалозі з рідною.

При всій кількості досліджень з мовних контактів досі немає єдиного розуміння терміна «білінгвізм». Під терміном «білінгвізм» розуміється володіння та застосування двох мов, причому ступінь володіння тією чи тією

мовою може бути різним. Методичні проблеми теорії білінгвізму було закладено у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: У. Вайнрайха, С.М. Верещагіна, М.В. Кларина, В.Г. Костомарова, А.А. Леонтьєва, Л.В. Щерби, У. Ламберта, С. Кросбі та ін. Ми вважаємо, що білінгвальне включає не лише навчання іноземної мови та оволодіння студентами предметним знанням у певній галузі на основі взаємопов'язаного використання двох мов як засобу освітньої діяльності, а й формування комунікативної компетенції у білінгвальному діалогічному освітньому просторі, що дозволяє особистості успішно реалізувати себе в умовах міжкультурної комунікації.

Діалог культур має великий педагогічний потенціал для формування будь-якої комунікативної компетенції, особливо білінгвальної. По-перше, саме організація освітнього процесу в умовах діалогу культур створює діалогічний простір як особливий спосіб пізнання дійсності, який передбачає наявність у різних сторін не тільки комунікативних знань, умінь та навичок, а й прагнення розуміння взаємовідносин різних поглядів, ідей, соціальних сил. По-друге, діалог культур передбачає наявність двостороннього інформаційного культурно-сміслового зв'язку, що ставить здобувачів освіти в умови порівняння і тим самим стимулює когнітивний процес, який активізує у студентів не тільки соціолінгвістичні, а й соціокультурні та дискурсивні знання, і спрямований на розкриття та включення у навчальний процес особистісного досвіду, що забезпечує здобуття успішного комунікативного досвіду. По-третє, діалог між «Я» і «Ти» всередині конкретної свідомості може бути позначений як внутрішній діалог, і саме він є необхідною умовою формування особистості. Діалог культур реалізується в індивідуальному розумовому процесі як діалог індивідуальностей. Таким чином, він сприяє розвитку особи студента при активному проектуванні ним самої власної індивідуальної освітньої траєкторії.

Аналіз наукових та науково-методичних джерел показав, що в даний час у педагогічній науці розроблено різні моделі формування як комунікативної, так і іншомовної компетенції (В.І. Владимірова, М.С. Лебедєва, О.М. Шевченко та ін.), а також модель формування білінгвальної комунікативної компетенції

студентів в умовах діалогу культур, яка включає наступні структурні компоненти: мотиваційно-цільовий, аксіологічний, змістовний, організаційно-управлінський, технологічний, рефлексивно-оцінний, результативний. Усі названі компоненти взаємопов'язані, взаємообумовлені та відображають інформацію про освітній процес. Ця модель враховує існуючі чинники: соціальне замовлення, державний освітній стандарт, вимоги ринку праці та роботодавців до випускників у нових економічних умовах [2–4; 6].

Джерела та література

1. Алиев Р., Каже Н. Билингвальное образование. Теория и практика. Рига, 2005. 384 с.
2. Владимирова В. І. Значимість соціокультурного аспекту в розвитку інформаційних та комунікаційних технологій в вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням. *Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки* : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. Полтава, 2022. С. 53–56.
3. Владимирова В. І., Шевченко О. М. Комунікативна культура як прояв професійної культури сучасного викладача. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи* : зб. статей VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 25–26 листопада 2021 р. Полтава, 2021. С. 50–54.
4. Владимирова В. І., Шевченко О. М. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1. (69.1). С. 55–58.
5. Кларин М. В., Фролова Г. М. Инновации в мировой педагогике. Рига, 1995. 245 с.
6. Лебедева М. С. Язык средств массовой информации Великобритании и США : учебное пособие для студентов. Москва : МГЛУ, 2002. 160 с.
7. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: готовим к диалогу культур. Минск : Лексис, 2003. 184 с.

8. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Москва : Когито-Центр, 2002. 396 с.
9. Сафонова В. В. Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях. О чем спорят в языковой педагогике. Москва : Еврошкола, 2004. 236 с.
10. Hamers J., Blanc M. Bilinguality and bilingualism. Cambridge, UK : Cambridge University Press, 1989. 134 p.

Алла Ільченко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Висока комунікативна активність особистості, вміння орієнтуватися в новітніх засобах соціальної комунікації, розумно оцінювати та використовувати їх, бути медіа-освіченим, мобільним у професійній діяльності, прагнення до самовдосконалення та постійного особистісного й професійного розвитку є важливими характеристиками сучасного фахівця будь-якої галузі. Тому питання формування комунікативних умінь і навичок у процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти не втрачає своєї актуальності. Особливого значення для майбутнього професіонала набуває міжкультурна комунікація, що сприяє формуванню соціальної та професійно-комунікативної компетентностей, розвиває навички спілкування з представниками різних культур, націй на соціальному, академічному, професійному рівнях.

Проблемі формування комунікативних умінь і навичок під час навчання значну увагу приділяли А. Багмут, В. Белінський, В. Беломорець, М. Бунаков, М. Вашуленко, Т. Ладиженська, К. Ушинський, О. Хорошковська та ін. Питання